

יג

בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בַּחַג הַמִּצּוֹת וּבַחַג הַשְּׁבָעוֹת וּבַחַג הַסִּכּוֹת וְלֹא

ראה

לד

יֵרָאֶה אֶת־פְּנֵי יְהוָה רִיקָם: אִישׁ כַּמֶּתֶנֶת יָדוֹ כְּכֹרֶכֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר

יד

א נָתַן־לָךְ: שְׁפָטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן־לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ נז שופטים

אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לִשְׁבֹּטֶיךָ וּשְׁפָטוּ אֶת־הָעָם מִשְׁפָּט־צָדֶק:

ב לֹא־תִטָּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹר עֵינֶי

ג חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צִדִּיקָם: צָדֶק צָדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וַיִּרְשֶׁת

ד אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: לֹא־תִטַּע לָךְ נה

ה אֲשֶׁרָה כָּל־עֵץ אֲצֵל מִזֶּבַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לָּךְ: וְלֹא־תִקֵּים לָךְ

ו מִצִּבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה נט

אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֵׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מִוּם כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

ז הוּא: כִּי־יִמָּצֵא בְּקֶרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה ס

תרגום אונקלוס

באתרא דיתרעי בחגא דפטיריא ובחגא דשבועיא ובחגא דמטליא ולא יתחזון קדם יי ריקנין: לד גבר כמתנת ידיה
כברכתא דיי אלהך דיהב לך: א דיינין ופורענין תמני לך בכל קרוך דיי אלהך יהיב לך לשבטך ודינון

ית עמא דין דקשוט: ב לא תצלי דין לא תשתמודע אפיין ולא תקביל שוחדא ארי שוחדא מעור עיני חכימין
ומקלקיל פתגמין תריצין: ג קושטא קושטא תרדוף בדיל דתיחי ותירת ית ארעא דיי אלהך יהיב לך: ד לא תצוב לך
אשירת כל אילן בסטר מדבחא דיי אלהך דתעביד לך: ה ולא תקים לך קמא דרחיק יי אלהך: ו לא תכוס קדם יי אלהך
תור ואמר דיהי ביה מומא כל מדעם ביש ארי מרחק קדם יי אלהך הוא: ז ארי ישתכח בינד בחדא מן קרוך דיי

פירוש רש"י

השחד יעור. משקבל שחד ממנו, אי אפשר שלא
יטה את לבו אצלו להפך בזכותו: דברי צדיקים.
דברים המצדקים – משפטי אמת: (ג) צדק צדק
תרדף. הלך אחר בית דין יפה: למען תחיה וירשת.
כדאי הוא מנוי הדינין הפשרים להחיות את
ישראל ולהושיבן על אדמתן: (ד) לא תטע לך
אשרה. לחיבו עליה משעת נטיעתה; ואפילו לא
עבדה, עובר ב'לא תעשה' על נטיעתה: לא תטע
לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה
לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית: (ה) ולא תקים
לך מצבה. מצבת אבן אחת להקריב עליה, אפלו
לשמים: אשר שנה. מזבח אבנים ומזבח אדמה
צוה לעשות, ואת זו שנה, כי חק היתה לפנענים;
ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות, עכשו
שנאה, מאחר שעשאוה אלו חק לעבודה זרה:
(ו) לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל
בקדשים על ידי דבור רע; ועוד נדרשו בו
שאר דרשות בשחיטת קדשים (זכחים לו – י:).

(לג) ולא יראה את פני ה' ריקם. אלא הבא עולות
ראיה ושלמי חגיגה: (לד) איש כמתנת ידו. מי
שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרבים יביא עולות
מרבות ושלמים מרבים:

סדר יד (א) שפטים ושטרים. 'שפטים' – דינים
הפוסקים את הדין, ו'שטרים' – הרודין את העם
אחר מצותם, שמכין וכופתין במקל וברצועה עד
שיקבל עליו את דין השופט: בכל שעריך. בכל
עיר ועיר: לשבטיך. מוסב על 'נתן לך' – 'שפטים
ושטרים נתן לך' 'לשבטיך', 'בכל שעריך אשר ה'
אלהיך נתן לך': לשבטיך. מלמד, שמושיבין דינין
לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר: ושפטו את העם
וגו'. מנה דינין ממחים וצדיקים לשפט צדק:
(ב) לא תטה משפט. כמשמעו: לא תפיר פנים. אף
בשעת הטענות. אזהרה לדין שלא יהא רך לזה
וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב; לפי
שכשרואה זה שהדין מכבד את חברו, מסתתמין
טענותיו: ולא תקח שחד. אפלו לשפט צדק: כי

מפתח סדרי התנ"ך

הפטר סדר יד (ישעיה א:כו-לד) פותחת ומסיימת בתוכן הסדר: ואשיבה שפטיך ככראשנה ויעצריך כבתחלה
אחרי-כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה: ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה:... והיה באחרית הימים נכון יהיה הר
בית-ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל-הגוים: והלכו עמים רבים ואמרו לנו ונעלה אל-הר-ה' אל-בית
אלהי יעקב וירגו מדרכיו ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודברה' מירושלם:

מעניין שהפסוק החותם את ההפטרה, מסיים שתי הפטרות נוספות. את הפטרת סדר כב בויקרא אם-בחקתי תלכו
ואת-מצותי תשמרו ועשיתם אתם: וגם את הפטרת סדר כז בדברים האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי-פי:

יד

שופטים

אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת-הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ
 ח לַעֲבֹד בְּרִיתוֹ: וַיִּלְךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשׁ | או
 ט לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל-צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי: וְהִגַּד-לְךָ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרֹשְׁתָּ
 י הַיֵּטֵב וְהִנֵּה אִמַּת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל: וְהוֹצֵאתָ
 אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה
 יא אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ: עַל-פִּי |
 יב שְׁנַיִם עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֲדִים יוֹמֶת הֵמָּה לֹא יוֹמֶת עַל-פִּי עַד אֶחָד: יָד
 הָעֲדִים תִּהְיֶה-בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וַיַּד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבְעֶרְתָּ הָרַע
 מִקֶּרֶךְ:

יג כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין-דָּם | לָדֵם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין נָגַע לְנָגַע סא ב
 דְּבָרֵי רִיבֹת בְּשַׁעְרֶיךָ וּקְמַת וְעָלִיתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 יד בּוֹ: וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם
 טו וּדְרֹשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: וַעֲשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ
 לְךָ מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹד:
 זז עַל-פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֹד וְעַל-הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא
 יז תִּסּוֹר מִן-הַדָּבָר אֲשֶׁר-יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל: וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כַּזֹּכֶן

תרגום אונקלוס

אֱלֹהֶיךָ יְחִיב לְךָ גִּבֹּר אוֹ אֶתָּא דִּיעֲבִיד יֵת דְּבִישׁ קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ לְמַעַבְרָה עַל קִימִיָּה: ח וְאִזְל וּפְלַח לְטַעוֹת עַמְמִיָּא
 וּסְגִיד לַהוֹן וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ לְסִיְהָרָא אוֹ לְכָל חִילִי שְׁמִיָּא דְּלֹא פְקִידִית: ט וַיִּתְחַוֵּא לְךָ וַתִּשְׁמַע וַתִּתְּבַע יָאוֹת
 וְהָא קוּשְׁטָא כִּינן פִּתְגָמָא אֲתַעֲבִידת תּוֹעִיבָתָא הָדָא בְּיִשְׂרָאֵל: י וַתִּפִּיק יֵת גּוֹבְרָא הַהוּא אוֹ יֵת אֶתָּא הַהִיא דְּעִבְדוּ
 יֵת פִּתְגָמָא בִּישָׁא הָדִין לְתַרְעָה בֵּית דִּינָךְ יֵת גּוֹבְרָא אוֹ יֵת אֶתָּא וְתַרְגָּמָנוֹן בְּאֲבָנִיָּא וַיִּמְתּוּן: יא עַל מִימַר תַּרְיִן סְהַדִּין
 אוֹ תִלְתָּא סְהַדִּין יִתְקַטִּיל דְּחִיב קְטָלָא לֹא יִתְקַטִּיל עַל מִימַר סְהַדִּי חַד: יב יָדָא דְּסְהַדִּיָּא תְּהִי בִּיהַּ בְּקִדְמִיתָא לְמִקְטָלִיהָ
 וַיָּדָא דְּכָל עָמָא בְּכַתְרִיתָא וַתִּפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִכִּינָךְ: יג אֲרִי יִתְכַּסִּי מִנָּךְ פִּתְגָמָא דְּדִינָא בֵּין דָּם לָדֵם בֵּין דִּין לְדִין
 וּבֵין מִכְתָּשׁ סְגִירוֹ לְמִכְתָּשׁ סְגִירוֹ פִּתְגָמִי פְּלוּגָת דִּינָא בְּקִרְוֹךְ וַתִּקּוֹם וַתִּסַּק לְאַתְרָא דִּיתְרַעִי יִי אֱלֹהֶיךָ בִּיהַּ:
 יד וַתִּיתִי לָוֶת כְּהֵנָּא לְיוֹאֵי וּלְוֹת דִּינָא דִּיהִי בְּיוֹמִיָּא הָאָנוֹן וַתִּתְּבַע וַיַּחֲוִין לְךָ יֵת פִּתְגָמָא דְּדִינָא: טו וַתַּעֲבִיד
 עַל מִימַר פִּתְגָמָא דִּיחֻוֹן לְךָ מִן אֶתְרָא הַהוּא דִּיתְרַעִי יִי וַתִּטֵּר לְמַעַבְד כְּכֹל דִּילְפוֹנָךְ: זז עַל מִימַר אֲרִיתָא דִּילְפוֹנָךְ
 וְעַל דִּינָא דִּימְרוֹן לְךָ תַּעֲבִיד לֹא תִסְטִי מִן פִּתְגָמָא דִּיחֻוֹן לְךָ לִימִינָא וּלְשְׂמָאלָא: יז וְגוֹבְרָא דִּיעֲבִיד בְּרִשְׁעָה

פירוש רש"י

(ז) לַעֲבֹד בְּרִיתוֹ. אֲשֶׁר כָּרַת ה' אִתְּכֶם שְׁלֹא לַעֲבֹד
 עֲבוּדָה זָרָה: (ח) אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי. לַעֲבֹד: (ט) נָכוֹן.
 מִכּוֹן הָעֲדוּת: (י) וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא וְגו' אֶל
 שַׁעְרֶיךָ וְגו'. הַמִּתְרַגֵּם 'אֶל שַׁעְרֶיךָ' - לְתַרְעָה בֵּית דִּינָךְ
 טוֹעָה, שֶׁכֵּן שְׁנֵינוּ 'אֶל שַׁעְרֶיךָ' - זֶה שֶׁעַר שַׁעֲבֹד
 בּוֹ, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁעַר שְׁנֵדוֹן בּוֹ? נֹאמַר 'שַׁעְרֶיךָ'
 לְמִטָּה וְנֹאמַר שַׁעְרֶיךָ לְמַעְלָה - מֵה שַׁעְרֶיךָ הָאֲמֹר
 לְמַעְלָה - שֶׁעַר שַׁעֲבֹד בּוֹ אֵף 'שַׁעְרֶיךָ' הָאֲמֹר לְמִטָּה
 - שֶׁעַר שַׁעֲבֹד בּוֹ: וְתַרְגּוּמוֹ 'לְקִרְוֹךְ': (יא) שְׁנַיִם
 עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה. אִם מִתְקִימַת עֲדוּת בְּשְׁנַיִם, לָמָּה
 פָּרַט לְךָ שְׁלֹשָׁה? לְהַקִּישׁ שְׁלֹשָׁה לְשְׁנַיִם. מֵה שְׁנַיִם
 עֲדוּת אַחַת, אֵף שְׁלֹשָׁה עֲדוּת אַחַת, וְאֵין נַעֲשִׂין
 זוּמָמִין עַד שְׁיִזְמוּ כָּלָם: (יג) כִּי יִפְלֹא. כָּל הַפְּלֹאָה

לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה וּפְרִישָׁה, שֶׁהַדָּבָר נִבְדָּל וּמִכְסָּה מִמֶּךָ:
 בֵּין דָּם לָדֵם. בֵּין דָּם טָמֵא לָדֵם טָהוֹר: בֵּין דִּין לְדִין.
 בֵּין דִּין זָכָאי לְדִין חֲזִיב: וּבֵין נָגַע לְנָגַע. בֵּין נָגַע
 טָמֵא לְנָגַע טָהוֹר: דְּבָרֵי רִיבֹת. שִׁיחַו חֲכָמֵי הָעִיר
 חוֹלְקִים בְּדָבָר: זֶה מִטְמֵא וְזֶה מִטְהַר, זֶה מַחֲזִיב וְזֶה
 מַזְכֶּה: וּקְמַת וְעָלִיתָ. מִלְּמַד, שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ גְּבוּהָ
 מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת: (יד) הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם. הַכֹּהֲנִים שִׁיִּצְאוּ
 מִשְׁבֵּט לְוִי: וְאֵל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם.
 וְאֶפְלוֹ אֵינוֹ כִּשְׂאָר שׁוֹפְטִים שֶׁהָיוּ לְפָנָיו, אֶתָּה
 צָרִיךְ לִשְׁמַע לוֹ: אֵין לְךָ אֶלָּא שׁוֹפֵט שְׁבִימִיךָ:
 (טז) יָמִין וּשְׂמָאל. אֶפְלוֹ אוֹמֵר לְךָ עַל יָמִין שֶׁהוּא
 שְׂמָאל וְעַל שְׂמָאל שֶׁהוּא יָמִין, וְכָל שֶׁכֵּן שְׂאוֹמֵר
 לְךָ עַל יָמִין - יָמִין וְעַל שְׂמָאל - שְׂמָאל:

שופטים

יד

לְבַלְתִּי שְׁמַע אֶל־הַכְּהֵן הָעֹמֵד לְשֵׁרֵת שֵׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ או

יח אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבַעֲרַת הָרֶעַ מִיִּשְׂרָאֵל: וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ

טו א וַיֵּרָאוּ וְלֹא יִזְדוֹן עוֹד: כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר סב שני ג

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁכְּתָהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ

ב כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתִּי: שׁוּם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אֲחִיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי

ג אֲשֶׁר לֹא־אֲחִיךָ הוּא: רַק לֹא־יִרְבֶּה־לּוֹ סוֹסִים וְלֹא־יָשִׁיב אֶת־הָעָם

מִצְרִימָה לְמַעַן הִרְבוֹת סוֹס וַיְהוָה אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה

ד עוֹד: וְלֹא יִרְבֶּה־לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לְבָבּוֹ וְכִסְף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה־לּוֹ מְאֹד:

ה וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת

תרגום אונקלוס

בדיל דלא לקבלא מן כהנא דקאים לשמשא תמן קדם יי אלהך או מן דיינא ויתקטיל גוברא ההוא ותפלי עביר דביש מישראל: יח וכל עמא ישמעון וידחלון ולא ירשעון עוד: א ארי תיעול לארעא דיי אלהך יהיב לך ויתירתה ותתיב בה ותימר אמני עלי מלכא ככל עממיא דבסחרני: ב מנא תמני עלך מלכא דיתרעי יי אלהך ביה מגו אחר תמני עלך מלכא לית לך רשו למנא עלך גבר נוכראי דלא אחוד הוא: ג לחוד לא יסגי ליה סוסון ולא יתיב ית עמא למצרים בדיל לאסגא סוסון ויי אמר לכון לא תיספון למתב באורחא הדא עוד: ד ולא יסגי ליה נשין ולא יטעי לביה וכספא ודהבא לא יסגי ליה לחדא: ה ויהי כמתביה על כורסי מלכותיה ויכתוב ליה ית פתשגן אורייתא הדא

פירוש רש"י

(יח) וכל העם ישמעו. מכאן שממתינין לו עד הרגל וממיתין אותו ברגל: סדר טו (ג) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרפכתו, ש'לא ישיב את העם מצרימה' שהסוסים באים משם, כמה שנאמר בשלמה 'ותעלה ותצא מרפכה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה' (מלכים ט: כא): (ד) ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים (שמואל כא: כח-לא) ונאמר לו 'ואם מעט ואספה לך כהנה וכהנה' (שמואל כא: מג): וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי לתן אפסניא: (ה) והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שתתקיים מלכותו: את משנה התורה. שתי ספרי תורה: אחת שהיא מנחת בבית גנזיו ואחת שנכנסת ויוצאה עמו. ואונקלוס תרגם 'פתשגן', פתר 'משנה' לשון שנון ודבור:

מפתח סדרי התנך

הנהגת הציבור לצד חובת היחיד ליחס ראוי והוגן כלפי החלש בחברה, עומדת גם החובה הציבורית למשפט וצדקה. סדרים רבים עוסקים במימוש ערך זה, אביא מספר דוגמות: סדר יד בדברים פותח בחובת החברה למימוש: שפטים ושטרים תתן לך... ושפטו את העם משפט צדק. ראש סדר ט במלכים עוסק ביעודו של מלך ישראל: באהבת ה' את ישראל לעלם וישימך למלך לעשות משפט וצדקה. בראש סדר ג בירמיה מבואר שזה הבסיס להצלת העם: אם ייש עשה משפט מבקש אמונה ואסלח לה. בראש סדר ד בישעיה מבואר שזה יסוד מלכות בית דוד: לסרבה [למרבה] המשנה ולשלום אין קץ על-פסא דוד ועל-ממלכתו להקיץ אתה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד-עולם קנאת ה' צ' תעשה זאת. וכך גם בראש סדר ז שם: והוכן בחסד פסא וישב עליו באמת באהל דוד שפט ודרש משפט ומהר צדק.

מלכי ישראל ויהודה בראשי הסדרים

עשרים ואחד ראשי סדרים עוסקים, באופן ישיר, במלכי ישראל: בשמואל ה, ו, י, יא, יב, טז, יח, כג, כו. במלכים ג, יד, יט, כז, כח, כט, ל, לג, לד, לה. בדברי הימים יט, כ, כד.

בספר שמואל הם מתארים את אישיותו המוסרית של המלך ואת בחירתו למלכות על ידי הקדוש-ברוך-הוא. שני ראשי סדרים עוסקים בשאול: בחור וטוב ואין איש מבני ישראל טוב ממנו; הראיתם אשר בחר-בו ה' כי אין כמהו בכל-העם. שניים עוסקים בהעברת המלכות משאול לדוד, וחמישה עוסקים בדוד. אחד עוסק באישיותו: ידע גגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונכון דבר ואיש תאר וזה' עמו. שלושה עוסקים בהשגחת ה' עליו ואחד פותח בפסוק שבזכותו נודע כמי שהקים עולה של תשובה: ויאמר דוד אל-נתן חטאתי לה'. בספר דברי הימים זכו שלושה מלכים צדיקים להופיע בראש סדר: יהושפט, יהוא, יהואש, יותם, חזקיהו, יאשיהו.

הרעיון להדגיש את המלכים הצדיקים מתאים למגמה הכללית של חלוקת הסדרים לעסוק בטוב ולהדגישו.

טו

שופטים

ו על־סֵפֶר מִלְפָּנַי הַפְּהָנִים הַלּוּיִם: וְהִיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן
יִלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם: לְבִלְתִּי רוּם־לִבְבוֹ מֵאֲחִיו וּלְבִלְתִּי סוּר
מִן־הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמָיו עַל־מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו
ח בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: לֹא־יִהְיֶה סוֹ

שלישי ד

לַפְּהָנִים הַלּוּיִם כָּל־שֹׁבֵט לְוֵי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ
ט יֹאכְלוּן: וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לּוֹ בְּקֶרֶב אֲחִיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כָּאֲשֶׁר
י דָּבָר־לּוֹ: וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם סוֹ

מֵאֵת זִכְחֵי הַזִּבְחָה אִם־שׁוֹר אִם־שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֵּבָה:
יא יֵאָדָּם רֵאשִׁית דִּגְנָךְ תִּירֹשְׁךָ וִיצְהָרְךָ וִירָאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֶּן־לּוֹ: כִּי בּוֹ בָחַר

תרגום אונקלוס

על ספרא מן קדם כהנאי ליואי: ו ותהי עמיה ויהי קרי ביה כל יומי חייוהי בדיל דייילף למדחל קדם יי אלהיה למטר ית כל פתגמי אורייתא קדא וית קנימא האלין למעבדהון: ז בדיל דלא יירם לביה מאחיהי ובדיל דלא יסטי מן תפקידתא לימינא ולשמאלא בדיל דיוריך יומין על מלכותיה הוא ובנוהי בגו ישראל: ח לא יהי לכהנאי ליואי כל שבטא דלוי חולק ואחסנא עם ישראל קורבנאי דיי ואחסנתיה ייכלון: ט ואחסנא לא יהי ליה בגו אחיהי מתנן דיהב ליה יי אנן אחסנתיה כמא דמליל ליה: י ודין יהי דחוי לכהנאי מן עמא מן נכסי נכסתא אם תור אם אמר ויתין לכהנא דרעא ולועא וקיבתא: יא ריש עבורך חמרך ומשחרך וריש גזת ענך תתין ליה: יב ארי ביה אתרעי פירוש רשי

שבטים בלבד – שפן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאליהן אחרי מות יהושע (יהושע י:ז) – מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד: פֶּאֶשֶׁר דָּבָר לוֹ. 'בֶּאֱרָצָם לֹא תִנָּחַל וגו' אֲנִי חִלְקֶךָ' (במדבר טז:לג): (י) מֵאֵת הָעָם. וְלֹא מֵאֵת הַכֹּהֲנִים: אִם שׁוֹר אִם שֶׁה. פֶּרֶט לְחִיָּה: הַזֶּרַע. מִן הַפֶּרֶק שֶׁל אֶרְכָּבָה עַד כֶּף שֶׁל יָד שְׁקוּרִין אִישְׁפִּלְרוֹן: וְהַלְחִיִּים. עִם הַלְשׁוֹן. דּוֹרְשֵׁי רְשׁוּמֹת הֵיוּ אוֹמְרִים: 'רֵעַ' – תַּחַת יָד, שְׁנֵאֲמַר 'וַיִּקַּח רִמְח בְּיָדוֹ' (במדבר כא:ז): 'לְחִיִּים' – תַּחַת תַּפְלָה, שְׁנֵאֲמַר 'וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיִּפְלֹל' (תהלים סדר טו פסוק לא, מזמור קה שלנו פסוק ל): 'וְהַקֵּבָה' – תַּחַת 'הָאֲשָׁה אֶל קִבְתָּה' (במדבר כא:ח): (יא) רֵאשִׁית דִּגְנָךְ. זוֹ תְרוּמָה, וְלֹא פֶרֶשׁ בֶּהָ שְׁעוֹר. אֲבָל רְבוּתִינוּ נִתְּנוּ בֶּהָ שְׁעוֹר: עֵינַי יָפָה – אֶחָד מֵאֲרָבָעִים, עֵינַי רָעָה – אֶחָד מִשְׁשִׁים, בִּינוּנִית – אֶחָד מִחֲמִשִּׁים: וְסִמְכוֹ עַל הַמִּקְרָא שֶׁלֹּא לִפְתָּח מֵאֶחָד מִשְׁשִׁים, שְׁנֵאֲמַר 'שְׁשִׁית הָאִיפָה מִחֲמֶר הַחֹטִים וּשְׁשִׁיתָם הָאִיפָה מִחֲמֶר הַשְּׁעִירִים' (יחזקאל כז:מה), שְׁשִׁית הָאִיפָה – חֲצִי סָאָה; כִּשְׁאֲתָהּ נֹתֵן חֲצִי סָאָה לְכֹר, הָרִי אֶחָד מִשְׁשִׁים, שֶׁהָכֹר שְׁלֹשִׁים סָאִין: וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ. כִּשְׁאֲתָהּ גִּזְזוּ צֹאנְךָ בְּכָל שָׁנָה, תֵּן מִמֶּנָּה רֵאשִׁית לַכֹּהֵן; וְלֹא פֶרֶשׁ בֶּהָ שְׁעוֹר. וְרְבוּתִינוּ נִתְּנוּ בֶּהָ שְׁעוֹר: אֶחָד מִשְׁשִׁים. וְכִמָּה צֶאֱן חִיבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגִּזְ? חֲמֵשׁ רַחֲלוֹת, שְׁנֵאֲמַר 'וְחֲמֵשׁ צֶאֱן עֲשׂוּיוֹת' (שמואל טז:כא). רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: 'רֵאשִׁית גִּזְ' – שְׁתֵּים, 'צֹאנְךָ' – אֶרְבַּע, 'תִּתֶּן לּוֹ' – הָרִי חֲמֵשׁ!

(ו) דְּבָרֵי הַתּוֹרָה. כְּמִשְׁמַעוֹ: (ז) וּלְבִלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה. אֶפְלוּ מִצְוָה קִלָּה שֶׁל נְבִיא: לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמָיו. מִכָּלֵל הֵן אֶתָּה שׁוֹמֵעַ לֹא. וְכֵן מִצִּינוּ בְּשֹׁאוֹל שְׁאֲמַר לוֹ שְׂמוּאֵל: 'שְׁבַעַת יָמִים תּוֹחֵל עַד בּוֹאִי אֵלֶיךָ' (שמואל ח:לד) לְהַעֲלוֹת הָעֹלָה, וּכְתִיב 'וַיּוֹחֵל שְׁבַעַת יָמִים' (שם ח:יב) וְלֹא שְׁמַר הַבְּטָחָתוֹ לְשֹׁמֵר כָּל הַיּוֹם, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַעֲלוֹת הָעֹלָה עַד שֶׁבָּא שְׂמוּאֵל וְאָמַר לוֹ: 'נִסְכַּלְתָּ לֹא שְׁמֵרְתָּ וגו' וְעַתָּה מִמְּלַכְתְּךָ לֹא תִקְוֶם' (שם ח:יג–יד); הָא לְמַדְתָּ שֶׁבְּשִׁבִיל מִצְוָה קִלָּה שֶׁל נְבִיא, נַעֲנֵשׁ: הוּא וּבָנָיו. מַגִּיד, שְׂאֵם בְּנוֹ הַגּוֹן לְמַלְכוּת, הוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם: (ח–ט) כָּל שֹׁבֵט לְוֵי. בֵּין תְּמִימִין בֵּין בְּעָלֵי מוֹמִין: חֵלֶק. בְּבִזָּה: וְנַחֲלָה. בְּאֶרֶץ: אֲשֵׁי ה'. קִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ: וְנַחֲלָתוֹ. אֱלוֹ קִדְשֵׁי הַגְּבוּל – תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת; אֲבָל 'נַחֲלָה' גְּמוּרָה 'לֹא יִהְיֶה לוֹ בְּקֶרֶב אֲחִיו'. וּבִסְפָּרֵי דְרָשׁוֹ: 'וְנַחֲלָה לֹא יִהְיֶה לוֹ' – זוֹ נַחֲלַת שְׂאֵר; 'בְּקֶרֶב אֲחִיו' – זוֹ נַחֲלַת חֲמִשָּׁה. וְאִנִּי יוֹדֵעַ מָה הִיא. וְנִרְאָה לִי, שְׂאֶרְךָ כְּנַעַן שְׁמַעְכֶּר הִירְדֵן וְאֵילָךְ נִקְרָאת 'אֶרֶץ חֲמִשָּׁה עַמִּמִּים'; וְשֶׁל סִיחוֹן וְעוֹג – 'שְׁנֵי עַמִּמִּים' – אֲמֹרִי וְכְנַעֲנִי; וְנַחֲלַת שְׂאֵר' – לְרְבוּת קִינִי וְקִנְזִי וְקִדְמָנִי; וְכֵן דּוֹרֵשׁ בְּפֶרֶשׁת׃ מִתְּנוֹת שְׁנֵאֲמָרוֹ לְאַהֲרֹן: 'עַל כֵּן לֹא הָיָה לְלֹוִי וגו' (לעיל ט:ט), לְהַזְהִיר עַל קִינִי וְקִנְזִי וְקִדְמָנִי. שׁוֹב נִמְצָא בְּדְבָרֵי רַבִּי קְלוֹנִימוֹס: הַכִּי גְרָסִינָן בְּסִפְרֵי: 'וְנַחֲלָה לֹא יִהְיֶה לוֹ' – אֱלוֹ נַחֲלַת חֲמִשָּׁה, 'בְּקֶרֶב אֲחִיו' – אֱלוֹ נַחֲלַת שְׁבַעָה; נַחֲלַת חֲמִשָּׁה שְׁבָטִים וְנַחֲלַת שְׁבַעָה שְׁבָטִים. וּמִתּוֹךְ שְׁמִשָּׁה וַיְהוֹשֻׁעַ לֹא חִלְקוּ נַחֲלָה אֲלָא לְחֲמִשָּׁה

טו

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו שׁוֹפְטִים

יג כָּל־הַיָּמִים:

וְכִי־יָבֹא הַלֹּוי מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל סה רביעי

אֲשֶׁר־הוּא גָר שָׁם וּבָא בְּכָל־אֹתָּהּ נִפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:

יד וְשֵׁרֶת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיוּ בְּכָל־אֲחֵיו הַלְוִיִּם הַעֲמָדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה:

טו, טז חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לְבָד מִמִּכְרֵיו עַל־הָאֲבוֹת: כִּי אַתָּה בָּא סו ה

אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם

יז הָהֵם: לֹא־יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מַעֲוֹנָן וּמִנְחָשׁ

יח, יט וּמִכְשָׁף: וְחֹבֶר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְעָנִי וְדָרַשׁ אֶל־הַמֵּתִים: כִּי־תוּעַבַת

יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה וּבְגִלָּל הַתּוּעַבַת הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם

כ, כא מִפְּנֵיךָ: תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: כִּי | הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ חמישי

אוֹתָם אֶל־מַעֲוֹנִים וְאֶל־קְסָמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה

תרגום אונקלוס

יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִכָּל שִׁבְטֶיךָ לְמָקוֹם לְשִׁמְשָׁא בְּשִׁמָּא דִּי הוּא וּבְנוֹהֵי כָל יוֹמֵיָא: יג וְאֵרִי יִיתִי לִיּוֹאֵה מִחֲדָא מִקְרוֹךְ מִכָּל יִשְׂרָאֵל דְּהוּא דָּאֵר תַּמָּן וְיִיתִי בְּכָל רַעוּת נַפְשִׁיהּ לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ: יד וְיִשְׁמִישׁ בְּשִׁמָּא דִּי אֱלֹהֵיהּ כְּכָל אַחוּהִי לִיּוֹאֵי דְמִשְׁמִשִּׁין תַּמָּן קָדָם יְיָ: טו חוֹלֶק כְּחוֹלֶק יִיכְלוֹן בַּר מִמְּטָרְתָא דִּיתָהּ שִׁבְתָּא דְכִין אֲתַקִּינוּ אֲבָהֵתָא: טז אֵרִי אַתָּה עֲלִיל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לֹא תִילֵף לְמַעֲבֵד כְּתוּעַבַת עַמְמֵיָא הָאֲנֹן: יז לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּךָ מַעֲבֵר בְּרִיָּה וּבְרִיתָהּ בְּנוֹרָא קְסִים קְסָמִין מַעֲוִין וּמִנְחִישׁ וְחֶרֶשׁ: יח וְרִטִּין רִטִּין וְשֹׂאֵל בְּבִדִּין וּבְזִכּוּרוֹ וְתַבַּע מִן מִיתָיָא: יט אֵרִי מִרְחַק קָדָם יְיָ כָּל עֶבֶד אֱלֹהִין וּבְדִיל תּוּעַיְכָתָא הָאֱלֹהִין יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְרִיד יְתִהוֹן מִן קְדָמָךְ: כ שְׁלִים תִּהְיִי בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ: כא אֵרִי עַמְמֵיָא הָאֱלֹהִין דָּאֵת יִרִית יְתִהוֹן מִן מַעֲוֵיָא וּמִן קְסָמֵיָא שְׁמַעִין וְאַתָּה לֹא כֵן יְהִיב לָךְ יְיָ

פירוש רש"י

(יב) לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת. מִכָּאן, שְׁאִין שְׁרוּת אֵלָּא מִעֲמָד: (יג-יד) וְכִי יָבֹא הַלֹּוי. יְכוּל, בְּכֵן לֹוי וְדָאֵי הַכְּתוּב מְדַבֵּר? תִּלְמוּד לֹוֹמֵר 'וְשֵׁרֶת' – יֵצְאוּ לֹוִים שְׁאִין רְאוּיִין לְשְׁרוּת: וּבָא בְּכָל אֹתָּהּ נִפְשׁוֹ וְגו' וְשֵׁרֶת. לְמַד עַל הַכֹּהֵן שֶׁבָּא וּמִקְרִיב קֶרְבָּנוֹת נִדְבָתוֹ אוֹ חֻבָּתוֹ, וְאִפְלוּ בְּמִשְׁמֵר שְׁאִינוּ שְׁלוֹ. דְּבַר אַחֵר: עוֹד לְמַד עַל הַכֹּהֲנִים הַבָּאִים לְרִגְלָהּ, שֶׁמִּקְרִיבִין בְּמִשְׁמֵר וְעוֹבְדִין בְּקֶרְבָּנוֹת הַבָּאוֹת מִחֻמַּת הָרִגְלָהּ, כְּגוֹן מוֹסְפֵי הָרִגְלָהּ, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין הַמִּשְׁמֵר שֶׁלָּהֶם: (טו) חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ. מִלְּמַד, שְׁחוּלְקִין בְּעוֹרוֹת וּבְבִשָׁר שְׁעִירֵי חֻטְאוֹת. יְכוּל, אֵף בְּדָבָרִים הַבָּאִים שֶׁלֹּא מִחֻמַּת הָרִגְלָהּ, כְּגוֹן תְּמִידִים וּמוֹסְפֵי שֶׁבֶת וְנִדְרִים וְנִדְבוֹת? תִּלְמוּד לֹוֹמֵר 'לְבָד מִמִּכְרֵיו עַל הָאֲבוֹת' – חוּץ מִמָּה שֶׁמִּכְרוּ הָאֲבוֹת, בִּימֵי דָוִד וּשְׁמוּאֵל, שֶׁנִּקְבְּעוּ הַמִּשְׁמֵרוֹת וּמִכְרוּ זֶה לָזֶה: 'טל אַתָּה שֶׁבֶתְךָ וְאֲנִי אֶטֶל שֶׁבֶתִּי': (טז) לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת. אֲבָל אַתָּה לְמַד לְהִבִּין וּלְהוֹרוֹת, כְּלוּמֹר, לְהִבִּין מַעֲשֵׂיהֶם כְּמָה הֵם מְקַלְקְלִין וּלְהוֹרוֹת לְבָנֶיךָ: לֹא תַעֲשֶׂה כָךְ וְכָךְ, שֶׁזֶה הוּא חֶק הַגּוֹיִם: (יז) מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ. הִיא עֲבוֹדַת הַמִּלֵּךְ: עוֹשֶׂה מְדוּרוֹת אֵשׁ מִכָּאן וּמִכָּאן, וּמַעֲבִירוֹ

לאור רש"י בפסוק טו: בדברי הימים נקבע הפסוק על ברכת משמרת בית עובד אדום הגיתי, ששמר על הארון בקרית יערים בדרכו לירושלים, לראש סדר י' עמיאל הששיל יששכר השביעי פעלתי השמיני כי ברכו אלהים. משמרות הכהונה בבית שני סומנו כראש סדר ג בעזרא וחקימו כהניא בפלגתהון.. על-עבדת אלהא די בירושלם ככתב ספר משה:

כב אֱלֹהֶיךָ: נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:
 כג כָּל אֲשֶׁר-שָׁאֲלָתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּחֹרֵב בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר לֹא אֶסָּף
 לְשִׁמְעַל אֶת-קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת-הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא-אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא
 כד, כה אָמוּת: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבַּרוּ: נָבִיא אָקִים לָהֶם מִקִּרְבִּי
 כו אֲחִיהֶם כָּמוֹךָ וְנָתַתִּי דְבָרִי בְּפִיו וְדִבַּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶנוּ: וְהָיָה
 האיש אשר לא-יִשְׁמַע אֶל-דְּבָרִי אֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשִׁמִּי אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ:
 כז אַךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יִזְיֹד לְדַבֵּר דְּבָר בְּשִׁמִּי אֶת אֲשֶׁר לֹא-צוִיתִיו לְדַבֵּר
 כח וְאֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמֵת הַנָּבִיא הַהוּא: וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ
 כט אֵיכָה נִדְּעַ אֶת-הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא-דִבְּרוּ יְהוָה: אֲשֶׁר יִדְבֹּר הַנָּבִיא בְּשֵׁם
 יְהוָה וְלֹא-יְהִיָּה הַדְּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא-דִבְּרוּ יְהוָה בְּזִדּוֹן
 ל דִּבְּרוּ הַנָּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: כִּי-יִכְרִית יְהוָה סו
 אֱלֹהֶיךָ אֶת-הַגּוֹלִים אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת-אֲרָצָם וִירֻשָׁתָם וַיִּשְׁבֹּתָ
 לא בְּעָרֵיהֶם וּבְבִתְיֵיהֶם: שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אֲרָצָךְ אֲשֶׁר יְהוָה
 לב אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: תִּכְיֶן לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשַׁלַּשְׁתָּ אֶת-גְּבוּל אֲרָצָךְ אֲשֶׁר

תרגום אונקלוס

אֱלֹהֶיךָ: כֹּה נָבִיא מִבִּינְךָ מֵאַחֶךָ דְּכֻתִּי יָקִים לְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִנִּיָּה תִּקְבְּלוּן: כֹּה כָּל דְּשִׁאֲלִיתָא מִן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ
 בַּחֹרֵב בַּיּוֹמָא דְקִהֲלָא לְמִימַר לֹא אוֹסִיף לְמִשְׁמַע יְיָ קֹל מִימְרָא דִּינִי אֱלֹהֵי וְיִתְּ אִישְׁתָּא רַבְתָּא הָדָא לֹא אֲחֻזִּי עוֹד
 וְלֹא אָמוּת: כֹּה וְאָמַר יְיָ לִי אֲתִקְּנוּ דְמִלִּילוֹ: כֹּה נָבִיא אָקִים לְהוֹן מִגֹּז אֲחִיהוֹן כּוֹתֵךְ וְאֲתִין פִּתְגָמִי נְבוֹאָתִי
 בְּפוֹמִיָּה וְיִמְלִיל עִמָּהוֹן יְיָ כָּל דְּאִפְקֻדְנִיָּה: כֹּה וַיְהִי גֻבְרָא דְלֹא יִקְבִּיל לְפִתְגָמִי דִּימְלִיל בְּשִׁמִּי מִימְרִי
 יִתְּבַע מִנִּיָּה: כֹּה בְרַם נָבִיא דִּירְשַׁע לְמַלְלָא פִתְגָמָא בְּשִׁמִּי יְיָ דְלֹא פְקִידְתִּיהָ לְמַלְלָא וְדִימְלִיל בְּשׁוּם טַעוֹת
 עִמָּמִיא וְיִתְקַטִּיל נָבִיא הַהוּא: כֹּה וְאִרִּי תִימַר בְּלִבְךָ אֵיכְדִין נִדְּעַ יְיָ פִּתְגָמָא דְלֹא מְלָלִיהָ יְיָ: כֹּה דִימְלִיל נָבִיא
 בְּשִׁמִּי דִּינִי וְלֹא יְהִי פִתְגָמָא וְלֹא יִתְקַיֵּים הוּא פִתְגָמָא דְלֹא מְלָלִיהָ יְיָ בְּרִשְׁעָא מְלָלִיהָ נָבִיא לֹא תִדְחִלוֹן מִנִּיָּה:
 ל אִרִּי יִשְׁצִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יְיָ עִמָּמִיא דִּינִי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ יְיָ אֲרַעְהוֹן וְתִירְתַּנּוֹן וְתִתִּיב בְּקִרְוִיהוֹן וּבְכַתִּיהוֹן:
 לֹא תִלֵּת קְרוּיִן תִּפְרִישׁ לְךָ בְּגֹז אֲרַעְךָ דִּינִי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ לְמִירְתָּהּ: לֹא תִתְקִין לְךָ אוֹרְחָא וְתַתְלִית יְיָ תַּחֲסוּם אֲרַעְךָ

פירוש רש"י

יבא, 'הוא הדבר אשר לא דברו ה' וְהָרַג אוֹתוֹ. וְאִם
 תֹּאמַר: זֶה בְּמִתְנַבֵּא עַל הָעִתִּידוֹת: הֲרִי שָׂבָא וְאָמַר:
 'עֲשׂוּ כֹךְ וְכֹךְ וּמִפִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אוֹמֵר?'
 כִּכְר נִצְטוּו, שָׂאֵם בָּא 'לְהַדִּיחָךְ' (לעיל י"א:יח) מֵאַחַת
 מִכָּל הַמִּצְוֹת 'לֹא תִשְׁמַע' (שם טו) לוֹ – אֲלֹא אִם כֵּן
 מִמָּחָה הוּא לְךָ שֶׁהוּא צָדִיק גָּמוּר, כְּגוֹן אֲלִיהוּ בְּהַר
 הַכְּרִמֶּל שֶׁהִקְרִיב בְּכַמָּה בְּשַׁעַת אֲסוּר הַבְּמוֹת, כְּדִי
 לְגַדֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל – הַכֹּל לְפִי צִדְקָה שְׁעָה וּסְיָג
 הַפְּרָצָה, לְכֹךְ נֹאמַר 'אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן' (לעיל פסוק כב):
 לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ. לֹא תִמְנַע עֲצָמְךָ מִלְּלַמֵּד עָלָיו
 חוֹבָה, וְלֹא תִירָא לַעֲנֹשׁ עָלָיו: (לב) תִּכְיֶן לְךָ הַדֶּרֶךְ.
 'מִקְלָט' 'מִקְלָט' הִיא כְּתוּב עַל פְּרֻשַׁת דְּרָכִים:
 וְשַׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אֲרָצָךְ. שֶׁיְהִי מִתְחַלֵּת הַגְּבוּל עַד
 הָעִיר הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל עִיר מִקְלָט, כְּשֶׁעוֹר מִהֶלֶךְ
 שֵׁשׁ מִמֶּנָּה עַד הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן מִשְׁנִיָּה לְשִׁלִּישִׁית, וְכֵן
 מִן הַשְּׁלִישִׁית עַד הַגְּבוּל הַשְּׁנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

(כב) מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי. כָּמוֹ שְׁאֵנִי מִקִּרְבְּךָ
 'מֵאַחֶיךָ' 'יָקִים לְךָ' תַּחֲתִי, וְכֵן מִנָּבִיא לְנָבִיא:
 (כז) אֲשֶׁר לֹא צוִיתִיו לְדַבֵּר. אֲבָל צוִיתִיו לְחַבְּרוֹ:
 וְאֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים. אִפְלוּ כֹּהֵן אֶת
 הַהִלְכָה לְאַסֵּר אֶת הָאֲסוּר וּלְהַתִּיר אֶת הַמִּתֵּר: וּמֵת.
 בְּחֻנֵּק. שְׁלֹשָׁה מִיתָתָן בִּידֵי אָדָם: הַמִּתְנַבֵּא מֵהַ
 שְׁלֹא שָׁמַע, וּמֵהַ שְׁלֹא נֹאמַר לוֹ וְנֹאמַר לְחַבְּרוֹ,
 וְהַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה. אֲבָל הַכּוֹבֵשׁ אֶת
 נְבוֹאָתוֹ, וְהָעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי נָבִיא, וְהָעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי
 עֲצָמוֹ – מִיתָתָן בִּידֵי שָׁמַיִם, שְׁנֹאמַר 'אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ
 מֵעַמּוֹ': (כח) וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ. עֲתִידִין אַתָּם לוֹמַר,
 כְּשִׁיבָא חֲנַנְיָה בֶן עֲזוּרָה וּמִתְנַבֵּא: 'הִנֵּה כָּלִי בֵּית ה'
 מוֹשְׁבִים מִבְּבִלְיָה עָתָה מִהֲרָה' (ירמיה טו:יב), וְיִרְמְיָהוּ
 עוֹמֵד וְצוֹחֵחַ 'אֵל הָעַמִּידִים וְעַל הַיָּם וְגו' וְעַל יְתֵר
 הַכְּלִים' (שם טו) שְׁלֹא גָלוּ עִם יְכֹנְיָה 'בְּבִלְיָה יוֹבָאוּ'
 (שם יח) עִם גָּלוּת צִדְקִיָּהוּ: (כט) אֲשֶׁר יִדְבֹּר הַנָּבִיא.
 וַיֹּאמֶר: 'דְּבָר זֶה עֲתִיד לְבוֹא עֲלֵיכֶם', וְתִרְאוּ שְׁלֹא

טו

שופטים

לג יִנְחִילֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְנוֹס שָׁמָּה כָּל־רֹצֵחַ: וְזֶה דְבַר הָרֹצֵחַ
 אֲשֶׁר־יָנוּס שָׁמָּה וְחִי אֲשֶׁר יָכֹה אֶת־רַעְהוֹ בְּכַל־דַּעַת וְהוּא לֹא־שָׁנָא לוֹ
 לד מִתְמַל שְׁלֹשׁ: וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעְהוֹ בַּיָּעַר לְחֹטֵב עֵצִים וְנִדְחָה יָדוֹ
 בַּגִּרְזֵן לְכָרֶת הָעֵץ וְנִשַּׁל הַבְּרֹזֶל מִן־הָעֵץ וּמָצָא אֶת־רַעְהוֹ וּמָת הוּא יָנוּס
 לה אֶל־אַחַת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחִי: פֶּן־יִרְדֹּף גָּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי הָרֹצֵחַ כִּי יִחַם
 לְכַבֹּד וְהִשְׁיגוּ כִּי־יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכְהוּ נַפֶּשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפַּט־מָוֶת כִּי
 לו לֹא־שָׁנָא הוּא לוֹ מִתְמוֹל שְׁלֹשׁ: עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶה לֵאמֹר שְׁלֹשׁ
 לז עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ: וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע
 לח לְאַבְרָהָם וְנָתַן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְרָהָם: כִּי־תִשְׁמַר
 אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְאַהֲבָהּ אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וְיִסְפַּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ
 טז הָאֵלֶּה: וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה
 וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים:

מ וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שָׁנָא לְרַעְהוֹ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכְהוּ נַפֶּשׁ וּמָת וְנָס סח
 מא אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה: וְשָׁלְחוּ זֶקְנֵי עִירוֹ וּלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אוֹתוֹ

תרגום אונקלוס

דיחֲסִנְנִיךָ יי אֱלֹהֶיךָ ויהי למַעַרְק לְתַמָּן כָּל קְטוֹל: לג ודין פתגם קטולא דיערוק לְתַמָּן ויתקיים דיקטול ית חבִּרְיָה
 בלא מדעיה והוא לא שני ליה מאתמלי ומדקמוהי: לו ודייעול עם חבִּרְיָה בחורשא למקץ אעין ויתמריג ידיה
 בברזלא למקציה אעא וישתליף ברזלא מן אעא וישכח ית חבִּרְיָה וימות הוא יערוק לחדא מן קרויָא האלין
 ויתקיים: לה דלמא ירדוף גאיל דמא בתר קטולא ארי ייחם לביה וידבקניה ארי יסגי אורחא ויקטלניה נפש
 וליה לית חובת דין דקטול ארי לא שני הוא ליה מאתמלי ומדקמוהי: לו על כן אנא מפקיד לך למימר תלת קרוין
 תפריש לך: לו ואם יפתי יי אֱלֹהֶיךָ ית תחומך כמא דקיים לאבְּהָתך ויתין לך ית כל ארעא דמליל לְתַמָּן לְאַבְּהָתך:
 לח ארי תטר ית כל תפקידתא דא למעבדה דאנא מפקיד לך יומא דין למרחם ית יי אֱלֹהֶיךָ ולמהך באורחן
 דתקנן קדמוהי כל יומיא ותוסיף לך עוד תלת קרוין על תלת אלין: לט ולא ישתפיך דם זכאי בגו ארעך
 דיי אֱלֹהֶיךָ יחייב לך אחסנא ויהי עלך חובת דין דקטול: מ וארי יהי גבר שני לחבִּרְיָה ויכמון ליה ויקום עלוהי
 ויקטלניה נפש וימות ויערוק לחדא מן קרויָא האלין: מא וישלחו זקני עירו וילקחו אתו משם ונתנו אתו

פירוש רש"י

(לד) ונִדְחָה יָדוֹ. כְּשָׁבָא לְהַפִּיל הַגִּרְזֵן עַל הָעֵץ. וְתַרְגּוּמוֹ 'וְתִתְמַרְיָג יְדִיה' – לְשׁוֹן וְנִשְׁמְטָה יָדוֹ
 לְהַפִּיל מִכַּת הַגִּרְזֵן עַל הָעֵץ; 'כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר' (שְׁמוֹאל כג:כב) תַּרְגָּם יוֹנָתָן 'אֲרִי מְרֻגָהּ תוֹרִיא':
 וְנִשַּׁל הַבְּרֹזֶל מִן הָעֵץ. יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים: נִשְׁמַט
 הַבְּרֹזֶל מִקֵּתוֹ, וְיֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים: שִׁישַׁל הַבְּרֹזֶל
 חֲתִיכָה מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ, וְהִיא נִתְּזָה וְהִרְגָּה:
 (לה) פֶּן יִרְדֹּף גָּאֵל הַדָּם. לְכָךְ אֲנִי אוֹמֵר לְהַכִּין לָךְ
 דֶּרֶךְ וְעָרֵי מִקְלַט רַבִּים: (לז) וְאִם יִרְחִיב. 'כַּאֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע' לָתֵת לָךְ אֶרֶץ קִינִי וְקִנִּזִּי וְקַדְמֹנִי (בראשית

סדר טו פותח ברצון העם למלך 'ככל הגויים' ואמרת אשימה עלי מלך ככל־הגוים אשר סביבתי: אך מהו יעודו הראוי של המלך? בכך עוסקת ההפטרה (ישעיה יב:מה–יג:א) הן לצדק ימלך־מלך ולשָׁרִים לְמִשְׁפַּט יִשְׁרָאֵל: רש"י: הן אין משפט מלך למלוך כי אם לעשות משפט צדק: ההפטרה מתארת את השלטון הקלוקל בימי הנביא ומסיימת וְשָׁכַן בַּמִּדְבָּר מִשְׁפַּט וְצִדְקָה בְּכִרְמֵל תִּשָּׁב: וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה שְׁלוֹם... וְיִשָּׁב עַמִּי בְּנוֹה שְׁלוֹם וּבְמִשְׁכָּנוֹת מִבְּטָחִים וּבְמִנוּחַת שְׁאֲנוֹת:

טו מִבְּיַד גִּזְלֵל הָדֵם וּמֵת: לֹא־תַחֲסוּס עֵינֶיךָ עָלָיו וּבַעֲרַת דָּם־הַנֶּקִי מִיִּשְׂרָאֵל
מִגּוֹ וְטוֹב לָךְ: לֹא תִסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר סָט
גְּבֹלוּ רֵאשֻׁנִים בְּנִחֲלֶתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
מִדּוֹ לְרִשְׁתָּהּ: לֹא־יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עוֹן ע
וּלְכָל־חֲטָאת בְּכָל־חֲטָא אֲשֶׁר יַחֲטֵא עַל־פִּי | שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי
מִה שְׁלֹשֶׁה־עֵדִים יָקוּם דְּבַר: כִּי־יָקוּם עַד־חֲמֵס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:
מִזֹּ וְעַמְדוֹ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים
מִזֹּ וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַיָּמִים הָהֵם: וּדְרָשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטֵב וְהַנָּה
מִזֹּ עַד־שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְּאָחִיו: וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו
מִזֹּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבְּךָ: וְהַנְּשָׂאִים יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ וְלֹא־יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד
נ כַּדְּבַר הָרַע הַזֶּה בְּקֶרְבְּךָ: וְלֹא תַחֲסוּס עֵינֶךָ נַפֶּשׁ בְּנַפֶּשׁ עֵין בְּעֵין שֵׁן בְּשֵׁן

תרגום אונקלוס

[illegible]

פירוש רשי

שְׁצָרִיכִין לְהַעֲדֵיד עֲדוּתָן מִמַּעַמְד: אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב. אֱלוֹ
בְּעָלֵי הַדִּין: לִפְנֵי ה'. יְהִי דוּמָה לָהֶם כְּאֵלוֹ עוֹמְדִין
לִפְנֵי הַמָּקוֹם, שְׁנֹאמַר 'בְּקָרֵב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט' (תהלים
סדר י"א פסוק פו, מזמור פ"א שלנו פסוק א): אֲשֶׁר יִהְיוּ בִימֵים
הָהֵם. יִפְתַּח דְּוָרוֹ כְּשִׁמּוּאֵל דְּוָרוֹ, צָרִיךְ אַתָּה לְנַהֵג
בּוֹ כְּבוֹד: (מז) וְדָרְשׁוּ הַשְּׁפָטִים הַיָּטִב. עַל פִּי הַמְּזֻמִּים
אוֹתָם וּבּוֹדֵקִין וְחוֹקְרִין אֶת הַבָּאִים לְהִזְמָם,
בְּדַרְיָשָׁה וּבַחֲקִירָה: וְהִנֵּה עַד שֶׁקֶר הָעַד. כָּל מָקוֹם
שְׁנֹאמַר 'עַד' בְּשָׁנִים הַפְּתוּב מְדַבֵּר: (מח) כְּאֲשֶׁר
זָמַם. וְלֹא 'כְּאֲשֶׁר עָשָׂה'. מִכָּאן אָמְרוּ: הָרְגוּ – אֵין
נִהְרָגִין: לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו. מַה תִּלְמּוּד לֹאמַר 'לְאַחִיו'?
לְמַד עַל זִמְמֵי בֵּת כְּהֵן נִשְׁוֹאָה שְׂאִינָן בְּשִׁרְפָּה, אֵלֹא
כְּמִיתַת הַבּוֹעֵל שֶׁהִיא חֲנֻקָּה, שְׁנֹאמַר 'הִיא וְגו' בְּאֵשׁ
תִּשְׂרֹף' (ויקרא י"ז) – הִיא וְלֹא בּוֹעֵלָהּ, לְכַךְ נֹאמַר
כָּאֵן 'לְאַחִיו', 'כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו' – וְלֹא
כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחֲוָתוֹ, אֲבָל בְּכָל שְׂאֵר מִיתוֹת
הַשְּׁוֹה הַפְּתוּב אֵשָׁה לְאִישׁ וְזִמְמֵי אֵשָׁה נִהְרָגִין
כְּזִמְמֵי אִישׁ; כְּגוֹן שֶׁהָעִידוּהָ שֶׁהִרְגָּה אֶת הַנֶּפֶשׁ
שֶׁחָלָלָה אֶת הַשֶּׁבֶת, נִהְרָגִין בְּמִיתָתָהּ; שְׁלֹא מֵעַתָּה
כָּאֵן אַחֲוָתוֹ, אֵלֹא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָקִים בְּהֵן הַזִּמָּה
בְּמִיתַת הַבּוֹעֵל: (מט) יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ. מִכָּאן שְׁצָרִיכִין
הַכְרִזָּה: אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי נִהְרָגִין עַל שֶׁהִזְמִמוּ
בְּבֵית דִּין: (נ) עֵין בַּעֲיִן. מִמּוֹן. וְכֵן 'שֵׁן בִּשְׁן' וְגו':

(מב) לא תחוס עינך. שלא תאמר: הראשון כבר נהרג, מה אנו הורגים את זה, ונמצאו שני ישראלים הרוגים! (מג) לא תסיג גבול. לשון נסגו אָחור' (ישעיה יזכ; ירמיה כג:טו), שִׁמְחִיר סימן חלקת הקרקע לאחור לתוך שדה חברו למען הרחיב את שלו. והלא כבר נאמר 'ולא תגזל' (ויקרא טו:יג), מה תלמוד לומר 'לא תסיג'? למד על העוקר תחום חברו שעובר בשני לאוין. יכול, אף בחוצה לארץ? תלמוד לומר 'בנחלתך אשר תנחל וגו' – בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום 'לא תגזל': (מד) עד אחד. זה בנה אב – 'כל עד שפתורה שנים, אלא אם כן פרט לה בו אחד': לכל עון ולכל חטאת. להיות חברו נענש על עדותו, לא ענש גוף ולא ענש ממון, אבל קם הוא לשבועה. אמר לחברו תן לי מנה שהלויתך, אמר לו אין לה בידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו – חייב לשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכתבו עדותם באגרת וישלחו לבית דין ולא שיעמדו תרגמן בין העדים ובין הדיינים: (מה) לענות בו סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת. כיצד? שאמרו להם: 'והלא עמנו הייתם אותו היום במקום פלוני!' (מו) ועמדו שני האנשים. בעדים הפתוב מדבר; ולמד שאין עדות נשים, ולמד

טו נא יד ביד רגל ברגל: כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֵיבֶיךָ עַא i° שופטים

וְרֵאִיתָ סוֹס וָרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ
נב הַמַּעֲלֶךְ מֵאַרְץ מִצְרַיִם: וְהָיָה בְּקִרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדַבֵּר
נג אֶל־הָעָם: וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קִרְבִּים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה
עַל־אֵיבֵיכֶם אֶל־יָרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירָאוֹ וְאֶל־תַּחֲפֹזוֹ וְאֶל־תַּעֲרֻצוֹ
נד מִפְּנֵיהֶם: כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִיךְ עִמָּכֶם לְהַלְחֵם לָכֶם עִם־אֵיבֵיכֶם
נה לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: וְדַבְּרוּ הַשְּׁטָרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה
בֵּית־חֹדֶשׁ וְלֹא חָנְכוֹ יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר
נו יִחְנַכְנוּ: וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת
נז בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִחְלְלֵנוּ: וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ
נח יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחָנָה: וַיִּסְפּוּ הַשְּׁטָרִים

תרגום אונקלוס

יֵדָא חֵלֶף יֵדָא רִגְלָא חֵלֶף רִגְלָא: נָא אַרִי תַפּוּק לְאַגְחָא קִרְבָּא עַל בַּעְלֵי דְבִבְךָ וְתַחֲזִי סוּסָן וְרַתְפִּין עִם סָגִי מִנֶּךָ
לֹא תִדְחַל מִנְהוּן אַרִי יִי אֱלֹהֶךָ מִימְרֵיהּ בְּסַעֲדָךְ דְּאַסְקֶךָ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: נָב וְיִהִי כְּמִקְרַבְכוֹן לְאַגְחָא קִרְבָּא
וְיִתְקַרֵב כְּהָנָא וַיִּמְלִיל עִם עַמָּא: נָג וַיִּמַּר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתּוֹן מִתְקַרְבִּין יוֹמָא דִּין לְאַגְחָא קִרְבָּא עַל
בַּעְלֵי דְבִבְיָכוֹן לֹא יִזּוּעַ לְבָכוֹן לֹא תִדְחִלוֹן וְלֹא תַתְּבַעְתּוֹן וְלֹא תַתְּבַרוֹן מִן קַדְמִיהוֹן: נָד אַרִי יִי אֱלֹהֵכוֹן
דְּמַדְבֵּר קְדָמִיכוֹן לְאַגְחָא לְכוֹן קִרְבָּא עִם בַּעְלֵי דְבִבְיָכוֹן לְמַפְרָק יִתְכוֹן: נָה וַיִּמְלִלוֹן סְרְכִיָּא עִם עַמָּא לְמִימַר
מִן גּוֹבְרָא דְבָנָא בֵּיתָא חֹדֶתָא וְלֹא חֲנֻכִּיָּה יְהִי וְיִתּוּב לְבֵיתִיהּ דְּלָמָּא יִתְקַטִּיל בְּקִרְבָּא וּגְבַר אַחֲרָן יִחְנַכְנִיָּה:
נז וּמִן גּוֹבְרָא דְבָצֵב כְּרָמָא וְלֹא אֲחֻלִּיָּה יְהִי וְיִתּוּב לְבֵיתִיהּ דְּלָמָּא יִתְקַטִּיל בְּקִרְבָּא וּגְבַר אַחֲרָן יִחְלֻלִיָּה: נח וּמִן גּוֹבְרָא
דְּאָרֶשׁ אַתְתָּא וְלֹא נִסְבָּה יְהִי וְיִתּוּב לְבֵיתִיהּ דְּלָמָּא יִתְקַטִּיל בְּקִרְבָּא וּגְבַר אַחֲרָן יִסְבְּנָה: נח וַיִּסְפּוּ סְרְכִיָּא

פירוש רש"י

אתם הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: אל ירד
לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע
אזהרות כנגד ארבעה דברים שמלכי האמות עושין
— מגיפין תריסיהם להקישין זה לזה, כדי להשמיע
קול שיחפזו אלו שכנגדן וינסו, ורומסים בסוסייהם
ומצהילין אותם להשמיע קול שעטת פרסות
סוסייהם, וצוחין בקולם, ותוקעין בשופרות ומיני
משמיעי קול. 'אל ירד לבבכם' מצהלת סוסים 'אל
תיראו' מהגפת התריסין 'אל תחפזו' מקול הקרנות
'אל תערצו' מקול הצוחה: (נז) כי ה' אלהיכם וגו' הם
באים בנצחונם של בשר ודם ואתם באים בנצחונם
של מקום; פלשתים באו בנצחונם של גלית, מה היה
סופו? נפל ונפלו עמו: ההלך עמכם. זה מחנה הארון:
(נח) ולא חנכו. ולא דר בו, 'חנכו' — לשון התחלה:
ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:
(נו) ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפרות
טעונין לאכלן בירושלים, או לחללן בדמים ולאכל
הדמים בירושלים: (נז) ויספו השטרים. למה נאמר
כאן 'ויספו'? מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן
מדבר ומשמיע מן 'שמע ישראל' עד 'להושיע
אתכם' (פסוקים נז-נח); 'ומי האיש' ושני ושלישי
(פסוקים נח-נז) — כהן מדבר ושומר משמיע,
וזו (פסוק נח) — שומר מדבר ושומר משמיע:

(נא) כי תצא למלחמה. סמך הפתוב יציאת מלחמה
לכאן, לומר לך, שאין מחסר איבר יוצא למלחמה.
דבר אחר: לומר לך, אם עשית משפט צדק מבטח
אתה שאם תצא למלחמה אתה נוצח; וכן דוד הוא
אומר 'עשיתי משפט וצדק כל תניחני לעשקי'
(תהלים סדר יז פסוק נ). מזמור קטז שלנו פסוק קכא): על אייבך.
יהיו בעיניך כאויבים, אל תרחם עליהם, כי לא
ירחמו עליך: סוס ורכב. בעיני כלם כסוס אחד. וכן
הוא אומר 'והפית את מדין כאיש אחד' (שופטים ד:יז)
ואומר 'כי בא סוס פרעה' (שמות יא:לז). עם רב ממך.
בעיניך הוא רב, אבל בעיני אינו רב: (נב) בקרבכם
אל המלחמה. סמוך לצאתכם מן הספר, מגבול
ארצכם: ונגש הכהן. המשותף לך, והוא הנקרא
'משוח מלחמה': ודבר אל העם. בלשון הקדש:
(נג) שמע ישראל. אפלו אין בכם זכות אלא קריאת
שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם: על אייבכם.
אין אלו אחיכם, שאם תפלו בידם אינם מרחמים
עליכם. אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר
'ויקמו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה
וכל מערמיהם הלבישו מן השלל וילבשם וינעלו
ויאכלום וישקום ויסכום וינהלום בחמרים לכל
כושל ויביאום ירחו עיר התמרים אצל אחיהם
וישובו שמרון' (דברי הימים כא:מו), אלא 'על אייבכם'

טו

לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וְאָמְרוּ מִי־הָאִישׁ הַזֶּה וְרַךְ הַלֵּב יִלְךָ וְיָשֶׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא

שופטים

נָטָה יָמָס אֶת־לֵבָב אָחִיו כָּל־בָּבוֹ: וְהָיָה כָּכֹל הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפָקְדוּ

טז

א שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר עָב שביעי

ב לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפְתַחְתָּ לָּהּ

ג וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמַס וְעַבְדוּךָ: וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ

ד וַעֲשֵׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצִרְתָּ עָלֶיהָ: וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּידְךָ וְהָפִיתָ

ה אֶת־כָּל־זְכוּרָהּ לְפִי־חֶרֶב: רַק הַנְּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה

ו בְּעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־שְׁלָל אֵיכָיֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה

ז אֱלֹהֶיךָ לָךְ: כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֹקֹת מִמֶּךָ מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־מַעֲרִי

ח הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנָּה: רַק מַעֲרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ

ט נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָל־נַשְׁמָה: כִּי־הַחֶרֶם תַּחֲרִימָם הַחֲתִי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי

טו וְהַפְּרָזִי הַחֲוִי וְהַיְבוֹסִי כָּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ

תרגום אונקלוס

לְמַלְלָא עִם עַמָּא וַיִּמְרוּן מִן גּוֹבְרָא דְדַחּוּל וּתְבִיר לְבָא יְהוָה וּיְתוּב לְבֵיתִיהּ וְלֹא יִתְבַּר יֵת לְבָא דְאֲחוּהִי כָל־בִּיָּה:
 נָטָה וְהָיָה כְּדִי יִשְׁצִיזוּן סָרְכִיבָא לְמַלְלָא עִם עַמָּא וַיִּמְנוּן רַבְּנֵי חֵילָא בְּרִישׁ עַמָּא:
 לְאִגְחָא קָרְבָּא עָלֶיהָ וּתְקַרֵּי לָהּ מְלִין דְּשָׁלָם: בִּי וְהָיָה אִם שָׁלָם תַּעֲנִינָךְ וּתַפְתַּח לָךְ וְהָיָה כָּל עַמָּא
 דִּישְׁתַּכַּח בָּהּ יִהְיוּ לָךְ מַסְקֵי מַסִּין וַיִּפְלְחוּנָךְ: גִּ וְאִם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְתַעֲבִיד עִמָּךְ קָרַב וּתַצּוּר עָלֶיהָ:
 דִּ וַיִּמְסְרֶנָּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּידְךָ וְתַמְחִי יֵת כָּל דְּכוּרָהּ לְפַתְגָּם דְּחֶרֶב: הִ לְחוּד נְשִׂיא וְטַפְלָא וּבְעִירָא וְכָל דִּיהִי בְקִרְתָּא
 כָּל עֲדָאָה תִּבְזוּ לָךְ וְתִיכּוּל יֵת עֲדֵי סָנְאָךְ דִּיהִב יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָךְ: וִי כֵן תַּעֲבִיד לְכָל קְרוּיָא דִּרְחִיקִין מִמֶּךָ לְחֻדָּא
 דְּלֹא מַקְרוּי עַמְמִיָּא הָאֵלִין אֲנִין: ז לְחוּד מַקְרוּי עַמְמִיָּא הָאֵלִין דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ אַחְסָנָא לֹא תַקְיָם כָּל נַשְׁמָא:
 ח אֲרִי גְמָרָא תַגְמִנוּן חֲתָאִי וְאֲמֹרָאִי כְּנַעֲנָאִי וּפְרָזָאִי חֲוָאִי וַיְבוֹסָאִי כְּמָא דְּפָקְדָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: ט בְּדִיל דְּלֹא יִלְפּוֹן

פירוש רש"י

סדר טז (א) כִּי תִקְרַב אֶל עִיר. בְּמִלְחָמַת הָרִשּׁוֹת, כְּמִשְׁמַעוֹ, הִירָא וְרַךְ הַלֵּב. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּמִשְׁמַעוֹ, שְׂאִינוּ יָכוֹל לַעֲמֹד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה וּלְרֹאוֹת חֶרֶב שְׁלוּפָה. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר: הִירָא מַעֲבֹרוֹת שְׂפִידוֹ; וְלִכְךָ תִּלְתֶּה לוֹ תוֹרָה לְחֹזֵר עַל בֵּית וְכֶרֶם וְאֶשָּׁה, לְכַסּוֹת עַל הַחֲזוּזִים בְּשִׁבִּיל עֲבֹרוֹת שְׂפִידִם, שֶׁלֹּא יִבְנוּ שָׁהִם בְּעַלֵּי עֲבֵרָה, וְהִרְוָאוּ חוֹזֵר אוֹמֵר: שָׁמָּה בָּנָה בֵּיתִי, אוֹ נָטַע כֶּרֶם, אוֹ אֲרֻשׁ אֶשָּׁה: פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה. יָשׁוּב, פֶּן יָמוּת, שָׁאֵם לֹא יִשְׁמַע לְדַבְרֵי הַכֹּהֵן, כְּדֹאִי הוּא שְׂיָמוּת: (נָטָה) שָׂרֵי צְבָאוֹת. שְׂמַעְמִידִין זֻקְפִים מִלְּפָנֶיהֶם וּמִלְּאַחֲרֵיהֶם וְכִשְׁלִין שֶׁל בְּרוֹל בִּיּוֹדֵיהֶם, וְכָל מִי שְׂרוּצָה לְחֹזֵר, הָרִשּׁוֹת בִּידוֹ לְקַפֵּחַ אֶת שׁוֹקֵיו. זֻקְפִים – בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין בְּקִצָּה הַמַּעֲרָכָה – לְזַקֵּף אֶת הַנוֹפְלִים וּלְחַזְקֵם בְּדַבְרֵים: שׁוּבוּ אֶל הַמִּלְחָמָה וְלֹא תִנּוּסוּ, שִׁתַּחֲלַת נְפִילָה – נִיסָה!

סדר טז (א) כִּי תִקְרַב אֶל עִיר. בְּמִלְחָמַת הָרִשּׁוֹת, כְּמִשְׁמַעוֹ, הִירָא וְרַךְ הַלֵּב. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּמִשְׁמַעוֹ, שְׂאִינוּ יָכוֹל לַעֲמֹד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה וּלְרֹאוֹת חֶרֶב שְׁלוּפָה. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר: הִירָא מַעֲבֹרוֹת שְׂפִידוֹ; וְלִכְךָ תִּלְתֶּה לוֹ תוֹרָה לְחֹזֵר עַל בֵּית וְכֶרֶם וְאֶשָּׁה, לְכַסּוֹת עַל הַחֲזוּזִים בְּשִׁבִּיל עֲבֹרוֹת שְׂפִידִם, שֶׁלֹּא יִבְנוּ שָׁהִם בְּעַלֵּי עֲבֵרָה, וְהִרְוָאוּ חוֹזֵר אוֹמֵר: שָׁמָּה בָּנָה בֵּיתִי, אוֹ נָטַע כֶּרֶם, אוֹ אֲרֻשׁ אֶשָּׁה: פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה. יָשׁוּב, פֶּן יָמוּת, שָׁאֵם לֹא יִשְׁמַע לְדַבְרֵי הַכֹּהֵן, כְּדֹאִי הוּא שְׂיָמוּת: (נָטָה) שָׂרֵי צְבָאוֹת. שְׂמַעְמִידִין זֻקְפִים מִלְּפָנֶיהֶם וּמִלְּאַחֲרֵיהֶם וְכִשְׁלִין שֶׁל בְּרוֹל בִּיּוֹדֵיהֶם, וְכָל מִי שְׂרוּצָה לְחֹזֵר, הָרִשּׁוֹת בִּידוֹ לְקַפֵּחַ אֶת שׁוֹקֵיו. זֻקְפִים – בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין בְּקִצָּה הַמַּעֲרָכָה – לְזַקֵּף אֶת הַנוֹפְלִים וּלְחַזְקֵם בְּדַבְרֵים: שׁוּבוּ אֶל הַמִּלְחָמָה וְלֹא תִנּוּסוּ, שִׁתַּחֲלַת נְפִילָה – נִיסָה!

מפתח סדרי התנ"ך הפטרה והמדרש הפטרה סדר טז פותחת כִּי־כָה אָמַר ה' הִנְנִי נֹטֶה־אֲלֶיךָ כְּנָהֵר שָׁלוֹם (ישעיה כו:ט). מדרש דברים רבה (ה:טו) על ראש סדר זה דורש שלוש עשרה דרשות בגדולת השלום. ארבע האחרונות דורשות פסוקים שנקבעו לראשי סדרים. אחת מהן דורשת את הפסוק שבראש ההפטרה – חֲבִיב הוּא הַשָּׁלוֹם שְׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִנַּחֵם אֶת יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא בְּשָׁלוֹם, מִנֵּין? שְׁנָאֵמַר: 'הִנְנִי נֹטֶה־אֲלֶיךָ כְּנָהֵר שָׁלוֹם'. אָמַר דָּוִד מִבְּקֵשׁ הֵייתִי לְשִׁמְעַם מִהוּ שִׁיחֲתוּ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יִשְׂרָאֵל, וְשִׁמְעֵתִי שְׁהִיָּה עֶסֶק בְּשָׁלוֹם, שְׁנָאֵמַר: 'אֲשַׁמְעָה מִה־יְדְבַר הָאֵל ה' כִּי יְדַבֵּר שָׁלוֹם אֶל־עַמּוֹ וְאֶל־חֲסִידָיו וְגו' (תהלים סדר יב פסוק טו, מזמור פח שלנו פסוק ט).

טז

אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֲבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטָאתֵם לַיהוָה

שופטים

י' אֱלֹהֵיכֶם:

כִּי־תִצּוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לַהֲלָחֵם עָלֶיהָ עג

לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצָהּ לְנִדַּח עָלֶיהָ גִרְזֹן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאִתּוֹ לֹא

יא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר: וְקַעַץ אֲשֶׁר־תִּדְעַ כִּי

לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אִתּוֹ תִשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבִנִיתָ מָצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא

עֲשֵׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ:

יב כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בַּשָּׂדֶה עז

יג לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ: וַיֵּצְאוּ זִקְנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמִדְּדוּ אֶל־הָעֵרִים אֲשֶׁר

יד סְבִיבַת הַחֲלָל: וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל־הַחֲלָל וּלְקַחּוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא

טו עֲגֹלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֶבֶד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מִשְׁכָּה בָּעַל: וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי

הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֲגֹלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע

טז וְעֲרַפוּ־שֵׁם אֶת־הָעֲגֹלָה בַּנַּחַל: וּנְגָשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לִוִּי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ לְשִׁרְתּוֹ וּלְבִרְךָ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָל־רִיב וְכָל־נִגְעָ:

יז וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא הַקְּרֹבִים אֶל־הַחֲלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֲגֹלָה

יח הָעֲרוּפָה בַּנַּחַל: וְעָנוּ וְאָמְרוּ יָדִינוּ לֹא שִׁפְכָה [שִׁפְכוֹן] אֶת־הַדָּם הַזֶּה

מפטיר

תרגום אונקלוס

יִתְכוֹן לְמַעֲבֹד כָּל תּוֹעֲבֹתֵיהֶן דַּעְבָּדִין לְטַעֲוִיתָהֶן וַתַּחֲבוּבֹן קָדָם יי אֱלֹהֵכֹן: י אֲרִי תִצּוֹר עַל קִרְתָּא יוֹמִין סְגִיִּין לֹא־נִחָא קִרְבָּא עֲלֶיהָ לְמַכְבָּשָׁה לֹא תַחֲבִיל יָת אֵילָנָה לְאַרְמָא עֲלוּהִי בְרוּלָא אֲרִי מְנִיָּה תִיכּוֹל וְיִתִּיָּה לֹא תִקּוּץ אֲרִי לֹא כִּנְשָׁא אֵילָן חֲקֵלָא לְמִיעֵל מִן קִדְמָךְ בְּצִירָא: יא לַחֲדוּד אֵילָן דַּתְדַּע אֲרִי לֹא אֵילָן דְּמִיכַל הוּא יִתִּיָּה תַחֲבִיל וַתִּקּוּץ וַתִּבְנֵי בְּרִקּוּמִין עַל קִרְתָּא דְּהִיא עֶבְדָּא עִמָּךְ קָרִב עַד דַּתְכָּבֶּשָׁה: יב אֲרִי יִשְׁתַּכַּח קִטִּילָא בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יִהְיִב לָךְ לְמִירְתָּהּ רְמִי בַּחֲקֵלָא לֹא יִדְעַ מִן קִטְלִיָּה: יג וַיִּפְקֹן סִבָּךְ וַדִּינָךְ וַיִּמְשְׁחוּן לְקִרְוִיָּא דְּבִסְחָרְנוֹת קִטִּילָא: יד וַתִּהִי קִרְתָּא דְּקִרְיָא לְקִטִּילָא וַיִּסְבּוֹן סְבִי קִרְתָּא הָהִיא עֲגֹלַת תּוֹרִין דִּלָּא אַתְפֻּלַּח בָּהּ דִּלָּא נִגְדַת בְּנִיר: טו וַיַּחֲתוּן סְבִי קִרְתָּא הָהִיא יָת עֲגֹלָתָא לְנַחַל בִּיר דִּלָּא אַתְפֻּלַּח בִּיהּ וְלֹא יִזְרַע וַיִּקְפּוֹן תַּמָּן יָת עֲגֹלָתָא בַּנַּחַלָּא: טז וַיִּתְקַרְבוּן כְּהֹנָיָא בְּנֵי לִוִּי אֲרִי בַּהוּן אַתְרֵי יי אֱלֹהֶךָ לְשִׁמְשׁוּתִיָּה וּלְבִרְכָּא בְּשֵׁמָא דִּי וְעַל מִימְרָהוֹן יְהִי כָל דִּין וְכָל מַכְתָּשׁ סְגִירוֹ: יז וְכָל סְבִי קִרְתָּא הָהִיא דְּקִרְיָבִין לְקִטִּילָא יִסְחוּן יָת יְדֵיהֶן עַל עֲגֹלָתָא דְּנִקְפָּא בַּנַּחַלָּא: יח וַיִּתְיַבּוּן וַיִּמְרוּן יִדְנָא לֹא אֲשַׁדָּא יָת דְּמָא הָדִין

פירוש רש"י

(י) יָמִים. שָׁנִים: רַבִּים. שְׁלֹשָׁה. מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין צָרִין עַל עִירוֹת שֶׁל גּוֹיִם פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קָדָם לְשִׁבְתָּ. וְלִמָּד, שְׁפוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם שָׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר 'וַיֵּשֶׁב דָּוִד בְּצִקְלָג יָמִים שָׁנִים' (שְׁמוּאֵל ב:כא), וּבִמְלַחְמַת הָרָשׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר: כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה. הָרִי 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'דִּלְמָא': שָׁמָּה הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לְהַכְנִס בְּתוֹךְ הַמָּצוֹר מִפְּנֵיךְ לְהַתִּיֵּס בִּיסוּרֵי רָעַב וְצָמָא כְּאִנְשֵׁי הָעִיר, לְמָה תִּשְׁחִיתֵנּוּ?: (יא) עַד רִדְתָּהּ. לְשׁוֹן רִדּוּי, שְׁתָּהָא כְּפּוּפָה לָךְ: (יג) וַיֵּצְאוּ זִקְנֶיךָ. מִיַּחֲדִים

מפתח סדרי התנך

ערך השלום מקבל מקום מרכזי בחלוקה לסדרים: בראשית ט:א, לא:א, שמות ג:א, במדבר ו:א, שופטים ו:א, יב:א, יג:א, שְׁמוּאֵל יד:א, מלכים כ:א, ירמיה טז:א, ישעיה יג:א, כב:א, תהלים סדר ד:א – ה' עֲזָרָא לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יִכְרֹךְ אֶת־עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם: ושם סדר יח:א – וְרֵאֶה־בָּנִים לְבָנֶיךָ שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל: וכך כותב רש"י על ראש סדר ט בבראשית: וְאֵלּוּ (דור הפלגה) הָיוּ נוֹהֲגִים אֲהָבָה וְרַעוּת בֵּינֵיהֶם, שְׁנֵאֲמַר, שָׁפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֲחֵדִים, לְמַדָּת שְׁשָׁנָאֵי הַמַּחֲלָקָת וְגִדּוֹל הַשְּׁלוֹם: (בראשית ט:ט).

טז

שופטים

יט וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: כִּפּוֹר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי

כ בִּקְרַב עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם: וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבְךָ

כא כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַה כִּי תֵצֵא

כב עַל־אֵיבֶיךָ וְנִתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׂבִי: וְרָאִיתָ בַּשְּׂבִיָּה אִשָּׁת

כג יִפְתָּ־תָאָר וְחִשְׁקָתָ כָּה וְלִקְחָתָ לָךְ לְאִשָּׁה: וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ

כד וּגְלַחָהּ אֶת־רֹאשָׁהּ וְעָשִׂתָהּ אֶת־צַפְרָנֶיהָ: וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׁמֶלֶת שְׂבִיָּהּ

מַעֲלֶיהָ וַיֵּשְׁבָהּ בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת־אִבִּיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֲרָהּ

תרגום אונקלוס

וְעֵינֵינוּ לֹא חֲזָאָה: יט כְּהֵנִיא יִמְרוּן כִּפּוֹר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל דְּפִרְקָתָא יי וְלֹא תִתִּין חוֹבַת דָּם זָכַאי בְּגוֹ עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְיִתְכַפֵּר לְהוֹן עַל דָּמָא: כ וְאַתָּה תִּפְלִי אֲשֵׁרִי דָם זָכַאי מִבִּינְךָ אֲרִי תַעֲבִיד דְּכָשָׁר קָדָם יי: כא אֲרִי תִפּוֹק לֹאֲנָחָא קָרָבָא עַל בְּעָלִי דְּכָכָךְ וְיִמְסְרֵנוּן יי אֱלֹהֶךָ בְּיָדְךָ וְתִשְׁבִּי שְׂבִי־הוֹן: כב וְתַחֲזִי בַּשְּׂבִיָּה אִתְּתָא שְׁפִירַת רִיו וְתִתְרַעֵי בָהּ וְתִסְבֵּה לָךְ לְאִתּוֹ: כג וְתַעֲלֶנָּה לְגוֹ בֵּיתְךָ וְתַגְלַח יִת רִישָׁהּ וְתַרְבִּי יִת טוֹפְרָהָ: כד וְתַעֲדִי יִת כְּסוֹת שְׂבִיָּה מִנָּה וְתַתִּיב בְּבֵיתְךָ וְתַכִּי יִת אֲבוּהָ וְיִת אִמָּהּ יָרַח יוֹמִין וּבְתֵר

פירוש רש"י

הַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים: (יט) כִּפּוֹר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וגו' וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם. הַכְּתוּב מִבְּשָׂרָם, שֶׁמִּשְׁעָשׂוּ כֵן, יִכְפֹּר לָהֶם הָעוֹן: (כ) וְאַתָּה תִּבְעַר. מַגִּיד, שְׁאֵם נִמְצָא הַהוּרָג אַחֲרֵי שֶׁנִּתְעַרְפָּה הָעֵגְלָה, הִרִי זֶה יִהְרֵג, וְהוּא 'הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה'': (כא) כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה. בְּמִלְחַמַּת הָרְשׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר; שֶׁבְּמִלְחַמַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין לֹמֵר 'וְשָׁבִיתָ שְׂבִי', שֶׁהִרִי כָּבֹד נֶאֱמַר 'לֹא תַחֲיֶה כָּל נִשְׁמָה' (לעיל פסוק י): וְשָׁבִיתָ שְׂבִי. לְרַבּוֹת כְּנַעֲנִיִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מִשְׁבַּעַה אֲמוֹת: (כב) וְלִקְחָתָ לָךְ לְאִשָּׁה. לֹא דְּבָרָה תּוֹרָה אֲלֹא כְּנָגֵד יֵצֵר הָרַע, שְׁאֵם אֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַתִּירָהּ, יִשְׁאַנָּה בְּאִסּוּר. אֲכָל אִם נִשְׁאַה, סוּפוֹ

לְהִיּוֹת שׁוֹנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר אַחֲרָיו 'כִּי תַהֲיִין לְאִישׁ וגו'' (להלן פסוק כז), וְסוּפוֹ לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה 'בֵּין סוֹרֵר וּמוֹרָד' (להלן פסוק כט), לְכַךְ נִסְמְכוּ פְרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ: אִשָּׁת. אֲפֹלוֹ אִשָּׁת אִישׁ: (כג) וְעָשִׂתָהּ אֶת צַפְרָנֶיהָ. תַּגְדִּלֶם כְּדִי שֶׁתִּתְנַל: (כד) וְהִסִּירָהּ אֶת שְׁמֶלֶת שְׂבִיָּה. לְפִי שֶׁהֵם נָאִים, שֶׁהַגּוֹיִם הָאֲרוּרִים – בְּנוֹתֵיהֶם מִתְקַשְּׁטוֹת בְּמִלְחָמָה בַּשִּׁבִּיל לְהַזְנוֹת אַחֲרֵים עִמָּהֶם: וַיֵּשְׁבָהּ בְּבֵיתְךָ. בְּבֵית שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ; נִכְנָס – וְנִתְקַל בָּהּ, יוֹצֵא – וְנִתְקַל בָּהּ; רֹאָה בְּכִכְיָתָהּ, רֹאָה בְּנוֹלָהּ, כְּדִי שֶׁתִּתְגַּנֵּה עָלָיו: וּבִכְתָּהּ אֶת אִבִּיהָ. כָּל כֵּךְ לָמָּה? כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁמַּחֲזֶה וְזוֹ עֲצָבָהּ, בֵּת יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְּׁטֶת וְזוֹ מִתְנַלָּת:

מפתח סדרי התנ"ך

פתיחת סדר שלא בפתיחת נושא

כמעט כל הסדרים בתורה מתחילים בתחילת הנושא שהסדר עוסק בו. לעתים רחוקות קבעו חז"ל את תחילת הסדר באופן שונה. וזו אחת הפעמים:

בדיני מלחמה עוסקות ארבע פרשיות רצופות הנמצאות בסוף סדרת שופטים ובתחילת סדרת כי תצא שבחומש דברים.

פרשה ע' עוסקת בדין החוזרים מעורכי המלחמה: כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֵיבֶיךָ... לֹא תִירָא מֵהֶם...

פרשה ע"ב עוסקת בקריאה לשלום: כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֶלֶּיהָ לְשָׁלוֹם:

פרשה ע"ג עוסקת באיסור השחתת עצים לצורך המצור: כִּי־תִצּוֹר אֶל־עִיר... לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצֶיהָ...

[פרשה ע"ד היא פרשת עגלה ערופה]

ופרשה ע"ה עוסקת בדין אשת יפת תואר: כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה... וְרָאִיתָ בַּשְּׂבִיָּה אִשָּׁת יִפְתָּ־תָאָר:

חכמי ארץ ישראל בחרו לפתוח את סדר טז בדברים במצוות הקריאה לשלום [השנייה מתוך הארבע הנ"ל]. החפץ חיים (שמירת הלשון פרק יא) מאריך מאוד לדבר על מעלת השלום ובין היתר הוא כותב שם: "ולא עוד אלא שפיוס נחמת ישראל מתפשטין תחלה בשלום... בני, בואו וראו כמה גדול כח השלום, שאפילו לשונאים אמר הקדוש ברוך הוא: פתחו להם בשלום, שנאמר: 'כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר' וגו'".

חכמי גלות בבל שקבעו את מנהג הקריאה החד-שנתי בחרו לפתוח את סדרת כי תצא בדין אשת יפת תואר. כמו שסדרת משפטים פותחת בדיני עבד עברי, וכמו שכתוב בעשרת הדברות בסדרת ואתחנן וזכרתי כי עבד הייתי בארץ מצרים.

את ההבדל שבין החלוקות ניתן אולי להסביר שבארץ ישראל שבה היהודים היו החזילים התפללנו על השלום. בבבל שבה הגויים היו החזילים התפללנו שהם לא ישעבדו אותנו יותר מדי.

כא	כד ססס	אנכי אנכי הוא רג
	מנחמכם מי־את ותִּירָאֵל מאֲנוֹשׁ יָמוֹת ומִבֶּן־אָדָם חָצִיר יִנְתֵּן:	
כה	ותִשְׁלַח יְהוָה עֲשׂוֹךְ נוֹטָה שָׁמַיִם וְיִסֵּד אֶרֶץ וּתְפַחֵד תִּמְיֵד כָּל־הַיּוֹם	
כו	מִפְּנֵי חֲמַת הַמַּצִּיק כַּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לַהֲשִׁיחַ וְאִיהַ חֲמַת הַמַּצִּיק: מִהָרָ	
כז	צֵעָה לְהַפְתֵּחַ וְלֹא־יָמוֹת לִשְׁחַת וְלֹא יִחְסֹר לְחֶמּוֹ: וְאִנְכִּי	
כח	יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רִגַע הָיִים וַיִּהְיוּ גִלְיוֹ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: וְאִשָּׁם דְּבָרִי	
	בְּפִיךָ וּבִצֵּל יָדֶי כִסִּיתִיךָ לְנֹטַע שָׁמַיִם וְלִיסֵד אֶרֶץ וְלֹאמַר לְצִיּוֹן	
כט	עֲמִי־אַתָּה: ⦿ הַתַּעֲזֹרְרִי הַתַּעֲזֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם	רד
	אֲשֶׁר שְׁתִּית מִיַּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־קִבְעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה	
ל	שְׁתִּית מַצִּית: אֵין־מִנְהֵל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָה וְאֵין מַחְזִיק בִּידָה	
לא	מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָה: שְׁתִּים הִנֵּה קִרְאֲתִיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשֹּׁד וְהַשָּׁבֵר	
לב	וְהָרַעַב וְהַחֲרִיב מִי אֲנִי־חֲמָךְ: בְּנִיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת	
לג	כְּתוּא מִכְּמָר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גִּעַרְתָּ אֱלֹהֶיךָ: לָכֵן שְׁמַעִי־נָא	
	זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיִּין: ⦿	
לד	כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ יָרִיב עִמּוֹ הִנֵּה לִקְחָתִי מִיָּדְךָ	רה
	אֶת־כּוֹס הַתַּרְעֵלָה אֶת־קִבְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי לַשְׁתוֹתָהּ	
לה	עוֹד: וְשִׁמְתִּיךָ בִּיד־מוֹגִיךָ אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשְׁךָ שְׁחִי וְנַעֲבֹרָה	
	וּתְשִׁימִי כָאֶרֶץ גִּוּוֹךְ וּכְחוּץ לַעֲבָרִים: ⦿	
לו	עוֹרֵי עוֹרֵי לִבְשֵׁי עֶזְךָ צִיּוֹן לִבְשֵׁי בִּגְדֵי תַפְאֲרָתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר	רז
לז	הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יִבְאֶ־בָּךְ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא: הַתַּנְעֲרִי מֵעַפֹּר	
	קוֹמִי שְׁכִי יְרוּשָׁלַם הַתַּפְתָּחוּ [הַתַּפְתָּחוּ] מוֹסְרֵי צוּאֲרֶךָ שְׁכִיָּה	
לח	בַּת־צִיּוֹן: ⦿ כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנָם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא	רז
לט	בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: ⦿ כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה	רח
מ	מִצָּרִים יִרְד־עַמִּי בְּרֹאשְׁנָה לְגוֹר שָׁם וְאִשׁוֹר בְּאַפֶּס עֲשָׂקוֹ: וְעַתָּה	
	מֵה־לִּי־פֹה נְאֻם־יְהוָה כִּי־לָקַח עַמִּי חֲנָם מִשְׁלוּ [מִשְׁלִיו] יְהִלִּילוּ	
מא	נְאֻם־יְהוָה וְתִמִּיד כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאֻץ: לָכֵן יִדַּע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן	
כב	א בִּיּוֹם הַהוּא כִּי־אֲנִי־הוּא הַמַּדְבֵּר הַנִּנְי: ⦿ מֵה־נָּאוֹ וְט	
	עַל־הַהָרִים רִגְלֵי מִבְּשׂוֹר מִשְׁמִיעַ שָׁלוֹם מִבְּשׂוֹר טוֹב מִשְׁמִיעַ	
ב	יְשׁוּעָה אָמַר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱלֹהֶיךָ: קוֹל צִפְיֶךָ נִשְׂאוּ קוֹל יַחְדוֹ	
ג	יִרְנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן: פָּצְחוּ רִנְנוּ יַחְדוֹ	

ד חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי־נָחַם יְהוָה עַמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַם: חֲשֹׁף יְהוָה
 אֶת־זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינַי כָּל־הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל־אַפְסֵי־אֲרֶץ אֶת יְשׁוּעַת
 ה' אֱלֹהֵינוּ: ׀ סֹרוּ סֹרוּ צֹאוּ מִשָּׁם טָמֵא אֶל־תִּגָּעוּ רִי
 ו' צֹאוּ מִתּוֹכָהּ הִפְּרוּ נְשָׂאִי כָלִי יְהוָה: כִּי לֹא בְחִפְזוֹן תֵּצֵאוּ
 וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכּוּן כִּי־הִלַּךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאַסְפֶּכֶם אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל: ׀ ססס